

Bedensel Engelli ve Engelli Olmayan Tenis Sporcularının Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması

Adem CİVAN¹, İlyas ÖZDEMİR¹, İsmail TAŞ², Ayhan ÇELİK²

¹ Selçuk Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Konya.

² TBESF Tekerlekli Sandalye Tenis Milli Takım Antrenörü.

Yazışma adresi: İ. Özdemir, e-mail: ilyaszdemr@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ülkemizde henüz yeni yaygınlaşmaya başlayan, tekerlekli sandalye tenis sporu sporcuları ile engelli olmayan tenis sporcularının durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin karşılaştırılmasıdır. Araştırmaya 2011-2012 sezonunda Tekerlekli Sandalye Tenis Türkiye Şampiyonasına katılan bedensel engelli tenis sporcularından, 13 erkek ve 9 bayan toplam 22 sporcu ile engelli olmayan tenis sporcularından 13 erkek ve 9 bayan 22 sporcu, toplamda ise 44 sporcu katılmıştır. Araştırmada Durumluk - Sürekli Anksiyete Envanteri (State Trait Anxiety Inventory STAI) kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiş bu inceleme sonucunda veriler normal dağılım gösterdiğinden dolayı ikili küme karşılaştırmaları için parametrik testlerden bağımsız grup t testi kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; bedensel engelli sporcuların sürekli ve durumluk kaygı düzeyi engelli olmayan sporcuların sürekli ve durumluk kaygı düzeyinden yüksek olduğu görülmüştür ($P<0,05$). Sonuç olarak bedensel engelli sporcuların engelli olmayan sporculara göre durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri yüksek görünmekle beraber, yapmış oldukları müsabakalarda alacakları sonuçların başarı ya da başarısızlıkla sonuçlanması düşüncesiyle motivasyonlarını yüksek tutarak uyarılmışlık seviyelerini optimal düzey seviyelerinde yaşadıkları bununda başarılı olmak için ideal bir kaygı seviyesine yakın olduğunu düşündürmektedir. Engelli olmayan tenis sporcularının kaygı seviyesinin düşük çıkması ise yapılan anket çalışmasının antrenman ortamında ki maç gününde yapılmış olmasına bağlı olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Bedensel engelli, tenis, durumluk kaygı, sürekli kaygı

Comparison of State and Trait Anxiety Levels of Handicapped and Non-Handicapped Tennis Sportsmen

ABSTRACT

The aim of this study is to compare state and trait anxiety levels of handicapped sportsmen with wheel chairs that have lately become widespread in our country and non-handicapped tennis sportsmen. Total 22 handicapped sportsmen, 13 male and 9 female, who participated in 2011-2012 season Wheel Chair Turkey Tennis Championship and 22 non-handicapped sportsmen, 13 male and 9 female, took part in the study. State Trait Anxiety Inventory (STAI) has been used in the study. If data show normal distribution or not was analysed with Kolmogorov-smirnov test and as a result of this test, group t test was used independently from parametric tests for binary cluster comparisons since the data show normal distribution. Significance level was taken as 0.05 in the study. According to findings obtained from the study; state and trait anxiety levels of handicapped sportsmen was seen to be higher, compared to state and trait anxiety levels of non-handicapped sportsmen ($P<0,05$). Consequently, along with the fact that state and trait anxiety levels of handicapped sportsmen is seen to be higher compared to state and trait anxiety levels of non-handicapped sportsmen, their thoughts on being successful or unsuccessful in results of competitions they involve in and thusly their motivations they have during optimal level of arousal are seen to be effective on getting close to an ideal anxiety level in order to be successful. Low anxiety levels of non-handicapped tennis sportsmen, on the other hand, can be ascribed to the fact that survey study was conducted on the day of the match in training environment.

Key words: Handicapped, tennis, state anxiety, trait anxiety

GİRİŞ

Sportif performansın üst seviyelere çıkarılabilmesi için gerekli olan bilgi ve malzemeler, laboratuvarlar, teknolojik çalışmalar, teknik, taktik, kondisyon antrenmanları oldukça önem kazanmış, bilim adamları ve teknik adamlar tarafından sporcuların başarısı için gerekli olduğu anlaşılmıştır. Şampiyon sporcular incelendiği zaman teknik, taktik ve kondisyon

antrenmanlarının yanında; psikolojik antrenmanlara da önem vermişler, performansını etkileyen dış uyarınları en aza indirmeye çalışarak performans dalgalanmasını ortadan kaldırmayı başarmışlardır (7).

Akarçeşme (1) performansı, sadece bir fiziksel nitelik değil aynı zamanda bir psikolojik süreç olarak değerlendirilmiştir. Sporcu bir müsabakayı kaybettiği zaman ekonomik olarak edineceği yeri bilir ve ün

olarak da kayıplara uğrayacağını farkındadır. Sonuç olarak da her yapılan müsabakada sahaya çıkarken, kaygı yaşayarak performansını sergilemek durumunda kalmaktadır.

Her sporcu belirli durumlarda kaygı yaşamaktadır. Durumluk kaygı insanın içinde bulunduğu durumu, ortamı tehdit eden ve tehlike yaşatacak biçimde algılayıp, yorumlanmasından kaynaklanan, müsabaka öncesi ve müsabaka sonrasında hissettiği duygudur. Bu duygu da sporcunun kişiliğiyle alakalıdır (15, 7). Sürekli kaygı ise bir kişilik özelliğidir. Belli çevresel durumları tehdit edici olarak algılamaya ve bu durumlarla artan durumluk kaygı ile tepki vermeye bir eğilimdir (25).

Öktem (27), Kaygıyı kişinin başına bir tehlike gelebileceği duygusu, huzursuzluk, gerilim ve korku ile karakterize ile hoş olmayan bir duygusal durum olarak ifade ederken Gümüş (14) de, kaygının sporcuların davranışlarında doğru karar alma yeteneklerini olumsuz olarak etkileyebileceğini belirtmiş, kaygı seviyesi yükseldikçe sporcunun doğru karar almaktan ve yeteneklerini sergileyebilmekten uzaklaştığını bildirmiştir.

Sporcuların uyarılmışlık düzeyleri onların performanslarında rol oynayan önemli bir faktördür. Optimal seviyede bir uyarılmışlık başarıyı getirirken (18b) bazen duyguların kendisi ya da duyguların aşırı düzeye çıkması performansımızı engeller ve böyle olaylarda kaygı olasılığı en yaygındır (8). Koç (16)'a göre; başarılı sporcular incelendiğinde becerilerini sadece fiziksel ve fizyolojik kapasitelerine değil, psikolojik özelliklerine de borçludurlar. Bu sporcuların kendilerini karşılaşmaya psikolojik olarak hazırlamada, motive olmada, kaygılarını yönetmede, konsantre olmada, amaçlar belirlemede mükemmel yeteneklere sahip olduklarını belirtmiştir.

Toplumsal bir varlık olan insanın psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir araçta spordur. Birey spor yolu ile keşfedilmemiş özelliklerini tanır ve yaratıcı yönünü harekete geçirir (20). Spor yapan engelli bireylerin motivasyonlarını sağlamada psikolojik ihtiyaçları önde gelmektedir (12). Nitekim spor, engellilerin topluma adaptasyonunda en iyi yöntemlerden biridir (21, 23).

Engelli kişiler için spor, öncelikle topluma adaptasyonlarını gerçekleştirmek ve kendi kendine yetebilme duygusunu ortaya çıkarmak için uygulanan rehabilitasyon programları içinde yer almıştır (19). Demir ve Aysoy (11), engellileri doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu, bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yetilerini çeşitli derecede kaybetmiş, normal yaşamın gereklerine uyamayan kişiler olarak tanımlamıştır.

Spor, engelli bireylerin sağlam ve engelli bireylerle bir araya gelmelerine olanak sağlayarak özel eğitimde

ulaşılması hedeflenen “entegrasyon” için son derece önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Böyle bir ortamda, engelli birey, diğer engelli kişilerin sorunlarını gözleyerek kendine karşı olumlu tutum geliştirmekte, yaratıcılığı uyanılmakta, yalnızlık duyguları en aza inmekte, çevresi genişlemekte ve daha anlamlı bir yaşam sürme şansı yakalamaktadır (3, 6).

Müsabakadan önce veya müsabaka sırasında sporcuların son derece yoğun olarak yaşadıkları kaygı ve stres düşünüldüğünde, kontrol altına alınamayan kaygı durumları, sporcuların performanslarını olumsuz yönde etkileyebilmekte ve başarısızlığa neden olmaktadır. Bu nedenle, sporcuların kaygı düzeylerinin ve kaygı nedenlerinin bilinmesi bununla başa çıkacak olan sporcu ve antrenörler açısından oldukça önemli olduğu aşikârdır (5).

Bu çalışmada, ülkemizde henüz yeni yaygınlaşmaya başlayan, tekerlekli sandalye tenis sporu sporcuları ile engelli olmayan tenis sporcularının durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır.

MATERYAL ve METOD

Çalışma Grubu

Yapılan araştırmaya; 2011-2012 sezonunda Tekerlekli Sandalye Tenis Türkiye Şampiyonasına katılan yaş ortalaması 24.89 olan 13 erkek (%59,1) ve 9 bayan (%40,9) toplam 22 bedensel engelli tenis sporcu ile Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu tenis takımında yer alan, yaş ortalaması 22.09 olan 13 erkek (%59,1) 9 bayan (%40,9) toplam engelli olmayan 22 tenis sporcusu katılmıştır.

Ölçme Aracı

Araştırmada verilerin toplanması anket tekniği ile yapılmış olup sporcuların kaygı düzeyini ölçmek için Spielberger ve arkadaşlarının (1970) geliştirdiği Durumluk ve Sürekli Anksiyete Envanteri (State Trait Anxiety Inventory STAI) kullanılmıştır. Türkçeye çevrilmesi, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Öner ve Le Compte (24) tarafından yapılmıştır. Bir kendini değerlendirme türü olan ölçek, kısa ifadelerden oluşan toplam 40 maddeyi içermektedir. Ölçek, müsabakadan önce hissedilenleri belirlemek amacıyla oluşturulan 20 maddelik “durumluk kaygı formu” ve son yedi gündür hissedilenleri belirlemek amacıyla oluşturulan yine 20 maddelik “sürekli kaygı formu” olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. 4'lü Likert tipi olan ölçeğin Alpha güvenilirliğinin .83 ile .87 arasında, test-tekrar test güvenilirliğinin .71 ile .86 arasında ve madde güvenilirliğinin .34 ile .72 arasında değiştiği bildirilmektedir (4, 26, 29).

Doğrudan ifadeler; olumsuz duyguları, tersine dönmüş ifadeler ise; olumlu duyguları dile getirir. Bu ikinci tür ifadeler puanlanırken 1 ağırlık değerinde olanlar 4'e, 4 ağırlık değerinde olanlar ise 1'e dönüşür.

Doğrudan ifadelerdeki 4 değerindeki cevaplar kaygının yüksek olduğunu gösterir. Tersine dönmüş ifadeler de ise; 1 değerindeki cevaplar yüksek kaygıyı, 4 değerindekiler düşük kaygıyı gösterir. “Huzursuzum” ifadesi doğrudan, “Kendimi Sakin Hissediyorum” ifadesi de tersine dönmüş ifadelerle örnek olarak gösterilebilir. Bu durumda “huzursuzum” ifadesi için 1 ağırlıklı seçenek işaretlenmişse bu cevaplar yüksek kaygıyı yansıtmış olurlar (31).

Durumluk Kaygı Ölçeği’nde, on tane tersine dönmüş ifade yer alır. Bunlar; 1, 2, 5, 8, 10, 11, 15, 16, 19 ve 20’ nci maddelerdir. Sürekli Kaygı Ölçeği’nde ise tersine dönmüş ifadelerin sayısı yedi adettir. Bunlar; 1, 6, 7, 10, 13, 16, 19’ uncu maddelerdir. Doğrudan ve tersine dönmüş ifadelerin toplam puanı hesaplanır. Doğrudan ifadeler için elde edilen toplam puandan, tersine dönmüş ifadelerin toplam puanı çıkarılır. Bu sayıya önceden saptanmış değişmeyen bir değer eklenir. Durumluk Kaygı Ölçeği için bu değer 50, Sürekli Kaygı Ölçeği için ise 35’dir. En son elde edilen değer bireyin kaygı puanıdır. Durumluk ve sürekli kaygı ölçeği, bedensel engelli ve engelli olmayan tenis sporcularının durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla sporculara ayrı ayrı uygulanmıştır. Durumluk kaygı ölçeği bedensel engelli tenis sporcularına, müsabakadan hemen önce, engelli olmayan tenis sporcularına ise haftalık antrenman programı içerisindeki maç günü olarak tespit edilen gün ve saatin de, spor salonunda yaptırılmıştır. Sürekli kaygı envanteri ise sporculara, günlük yaşantıları içerisinde yaptırılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiş bu inceleme sonucunda veriler normal dağılım gösterdiğinden dolayı ikili küme karşılaştırmaları için parametrik testlerden bağımsız grup t testi kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1 de görüldüğü üzere araştırmaya katılan bedensel engelli erkek sporcu oranının 59,1, bedensel engelli bayan sporcu oranının ise 40,9 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya katılan engelsiz erkek sporcu oranının 59,1, engelsiz bayan sporcu oranının ise 40,9 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan bedensel engelli tenis sporcularının cinsiyet yüzdesi

		N	%
Bedensel Engelli	Erkek	13	59,1
	Bayan	9	40,9
	Toplam	22	100,0

Tablo 2. Araştırmaya katılan engelsiz tenis sporcularının cinsiyet yüzdesi

		N	%
Engelsiz	Erkek	13	59,1
	Bayan	9	40,9
	Toplam	22	100,0

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan engelsiz sporcuların sürekli kaygı düzeyi ortalaması $37,90 \pm 1,99$ olduğu, bedensel engelli sporcuların sürekli kaygı düzeyi ortalaması ise $43,09 \pm 1,47$ olarak tespit edilmiştir. Bedensel engelli sporcular ve engelsiz sporcuların sürekli kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($P < 0,05$).

Araştırmaya katılan engelsiz sporcuların durumluk kaygı düzeyi ortalaması $39,95 \pm 2,80$ olduğu, bedensel engelli sporcuların durumluk kaygı düzeyi ortalaması ise $44,13 \pm 3,70$ olarak tespit edilmiştir. Bedensel engelli sporcular ve engelsiz sporcuların durumluk kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($P < 0,05$).

Tablo 3. Araştırmaya katılan bedensel engelli sporcular ile engelsiz sporcuların sürekli kaygı düzeylerinin karşılaştırılması

		N	Ort.	Ss	Sd	t	P
Sürekli	Engelsiz	22	37.90	1.99	42	-9.782	0.000
	Bedensel Engelli	22	43.09	1.47			

Tablo 4. Araştırmaya katılan bedensel engelli sporcular ile engelsiz sporcuların durumluk kaygı düzeylerinin karşılaştırılması

		N	Ort.	Ss	Sd	t	P
Durumluk	Engelsiz	22	39.95	2.80	42	-4.221	0.000
	Bedensel Engelli	22	44.13	3.70			

TARTIŞMA

Spor; engellilerin topluma entegrasyonunda en iyi yöntemlerden biridir. Günümüzde engellilerin, engel durumu ve derecesine göre değişik branşlar da spor yapma olanakları bulunmaktadır. Buda bedensel engellilerin güven, denge, kas kontrolü, hareketlerde özgürlük, koordinasyon kazanmalarına ve boş zaman geçirmelerine yardımcı olmaktadır. Spor, çevreden zarar görme korkusunun giderilmesine ve kişilerin daha bağımsız bir yaşam sürmelerine de katkılar getirmektedir (21, 23).

Kaygı ve spor performansı arasındaki bağlantı atletlere göre farklılık göstermektedir. Önceki araştırmalar kaygının kaynaklarının atletlerin kaygı ile mücadelede kullandıkları stratejiler, stres ve üzüntü kaynakları, kaygının performansa yansıma biçimi gibi konularda farklılık yarattığını ortaya koymuştur. Benzer çalışmalara baktığımız zaman civan ve arkadaşları (9) işitme engelli sporcularda ve sedanterlerde sürekli kaygı düzeylerinin karşılaştırılmasına bakmışlar ve düzenli spor yapan işitme engellilerin sürekli kaygı seviyelerinin sedanterlere göre düşük olduğunu bildirmektedirler. Yanlıç ve arkadaşlarının (30) oturarak voleybol oynayan bedensel engelli sporcuların sürekli ve durumluk kaygı envanteri puanları ile demografik özellikleri arasında farklılaşmanın olup olmadığına bakmışlar eğitim durumu değişkenine göre de durumluk kaygı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlemlemişlerdir.

Yine bu çalışmada, bedensel engelli tenis sporcuları ile engelli olmayan tenis sporcularının sürekli kaygı düzeylerine bakılmış aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Engelli sporcuların sürekli kaygılarının engelsiz sporculara göre yüksek olduğu buda Türkiye şampiyonasına katılan tekerlekli sandalye tenis sporcularının yapmış oldukları spor branşını çok önemsediklerini ve elit düzeyde yarışmacılar olduklarını göstermektedir. Sportif faaliyetlerdeki başarılarını devam ettirebilmek, milli takımlar düzeyinde yarışabilmek için ve bedensel engelli olmanın dezavantajı ile beraber sürekli kaygı seviyelerinde yükselme görülebilmektedir.

Aşçı ve Kin (2)'nin Türkiye Bayanlar Futbol Ligi'ndeki 3 futbol takımına uygulamış oldukları Spielberger'in Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri sonuçlarına göre, bayan futbolcuların sürekli kaygı puanlarının durumluk kaygı puanlarına göre yüksek çıktığı görülmektedir.

Durumluk kaygılarına baktığımız zamanda tekerlekli sandalye tenis sporcuları ile engelli olmayan tenis sporcularının durumluk kaygı düzeyleri arasında da istatistiksel bir fark olduğu görülmektedir. Tekerlekli sandalye tenis sporcularının müsabaka öncesi kaygısı, sürekli kaygılarından yüksek görülmektedir nitekim engelsiz sporcularda da

durumluk kaygı yüksek, sürekli kaygının düşük olduğu tespit edilmiştir. Bir başka çalışmada Scalan ve Passer, yaşanan başarı ve başarısızlıkların durumluk kaygıyı nasıl etkilediğine bakmış, futbola katılan bayan ve erkek sporcuların başarısızlık sonrası durumluk kaygılarının yükseldiğini görmüşlerdir (17a). Özbekçi (28)'nin yapmış olduğu bir çalışmada atletlerin basketbol ve voleybolculara göre müsabaka ortamı stresini daha yoğun yaşadıkları sonucuna ulaşmış ayrıca yaş ve cinsiyete göre müsabaka stres düzeyleri arasında bir ilişki bulamamıştır.

Benzer çalışmada Botooth, sporcu olan ve olmayan üniversite öğrencilerinin kişiliklerini karşılaştırmış. Uyguladığı (M.M.P.I.) testi sonuçlarından bireysel spor yapanların takım sporu yapanlara oranla stresi daha yoğun yaşadığını belirlemiş (10). Başka bir çalışmada maraton koşanlar, tenis oynayanlar ve ok atıcılarında durumluk kaygı, antrenmanlarına oranla karşılaşma öncesi daha yüksek ve karşılaşma sonrası daha düşük bulunmuştur. Durumluk kaygı maratoncularda en yüksek okçularda en düşük ve tenis oyuncularında ise, bunların her ikisinin arasındadır (17a, 28, 7) buda çalışmamızı destekler niteliktedir. "Elit Sporcularda Başarı Motivasyonunun Durumluk Kaygı Düzeyleri Üzerine Etkisi" adlı çalışmada Engür (13), takım sporu ile ilgilenen sporcuların durumluk kaygı ortalama puanları bireysel spor ile ilgilenen sporcuların ortalama puanından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yüksek olduğunu saptayarak farklı sonuçlarında çıkabileceğini göstermiştir. Ayrıca çalışmalar, yüksek yarışma sürekli kaygısına sahip sporcuların spor içerisinde daha yüksek düzeyde tehdit algıladıklarını ortaya koymuştur (22). Engelli sporcuların sürekli kaygı düzeylerinin engelsiz sporculara göre yüksek olması, engelli sporcuların durumluk kaygılarını da yükseltmiştir.

Sonuç olarak, bedensel engelli ve engelli olmayan sporcuların durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde istatistiksel bir fark görünüyorsa da, sporun spor yapan engelli ve engelsiz bireyleri eşit oranda etkilediğini, sporcuların branşları ve engel durumları ne olursa olsun müsabaka sırasında etkin bir performans ortaya koyabilmeleri için belirli bir kaygı düzeyine sahip olmaları gerektiğini ve tekerlekli sandalye tenis sporcularının da başarılı olabilmek için müsabaka kaygısını optimal düzey seviyelerinde yaşıyor olduklarını göstermektedir.

KAYNAKLAR

1. Akarçesme Cengiz. *Voleybolda Müsabaka Öncesi Durumluk Kaygı İle Performans Ölçütleri Arasındaki İlişki*. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi., Ankara, 2004.
2. Aşçı H, Kin A. Bayan futbolcularda kaygı ve kendini fiziksel algılama düzeyi.: *H.Ü. 5. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*, Ankara, 1998: 247.

3. Atay M. Engelli bireylerin benlik gelişiminde spor etkinliklerinin önemi. *Antalya Uluslararası Engellilerde Spor Sempozyumu Bildiri Kitabı*. GSGM Spor Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları: 1995; 97-100.
4. Aydemir Ö, Köroğlu E. *Psikiyatride kullanılan klinik ölçekler*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği. 2000.
5. Başaran MH, Taşgın Ö, Sanioğlu A, Taşkın AK. Sporcularda Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2009; 21.
6. Brouwer J, Ludeke W. Felsefi Açından Engellilerde Spor. *Antalya Uluslararası Engellilerde Spor Sempozyumu Bildiri Kitabı*. T.C. Başbakanlık GSGM Spor Eğitim Dairesi Başkanlığı. Yayın No: 1997;1. 11-17. Ankara, 2001.
7. Civan A. *Bireysel ve Takım Sporlarında Yer Alan Sporcuların Müsabaka Öncesi ve Sonrası Durumluk ve Sürekli Kaygıların Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Konya, 2001.
8. Civan A, Arı R, Görücü A, Özdemir M. Bireysel ve takım sporlarının müsabaka öncesi ve sonrası durumluluk ve sürekli kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. *Uluslararası İnsan Bilimleri dergisi*, 2010;(7):1.
9. Civan A, Özdemir M, Sarvan F, Civan Ö. İşitme engelli sporcularda ve sedanterlerde sürekli kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*. Konya, 2011.
10. Çamlıyer H. *Sporcularda Stres ve Stres Yaratan Faktörlere Göre Yaşanma Biçimleri*. Doktora Tezi, Manisa, 1984; 510.
11. Demir Ö, Aysoy M. *Engelli Tanımı ve Sınıflaması*. Türkiye Özürlüler Araştırması. Devlet İstatistik Enstitüsü. 2002.
12. Demir H, Barsbuğa Y, Küçükbezi E. Engelli Sporcuların Spora Başlama Eğilimini Belirleyen Faktörlerin Araştırılması. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*. 2011; 13: 47.
13. Engür M. *Elit Sporcularda Başarı Motivasyonunun, Durumluk Kaygı Düzeyleri Üzerine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2002.
14. Gümüş M. *Profesyonel Futbol Takımlarında Puan Sıralamasına Göre Durumluk Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2002.
15. İkizler C. *Sporda başarıyı etkileyen psikolojik faktörler ve psikolojik antrenman*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1993.
16. Koç H. *Profesyonel Futbolcularda Durumluk Kaygı Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2004.
17. Konter E. *Profesyonel futbolcuların bazı kişisel değişkenlerinin durumluk kaygı üzerine etkileri ve durumluk kaygının takım içi ilişkilerine etkisinin araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 1996.
18. Konter E. *Sporda Stres ve Performans*. Saray Tıp Kitapevleri, İzmir, 1996.
19. Koparan Ş. Özel İhtiyaçları Olan Çocuklarda Spor. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2003;17: 1.
20. Kuru E, Karahan BG. Tekerlekli Sandalye ve Koşan Basketbol Oyuncularının Psikolojik İhtiyaçları. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 2008; 10(2): 23-30.
21. Maggill R A. *Motor Learning*, 66-124, Wm. C. Brown Comp. Publ., USA, 1980.
22. Martens R. *Successful Coaching*, Second Edition, Leisure Press, Champaign, Illinois. 1990.
23. O'ConneU M. The effect of braille and physical guidance on the self-efficacy of children who are blind. Unpublished master's thesis. *State University of New York College at Brockport*, NY, 2000.
24. Öner N, Le Compte A. *Sürekli durumluk sürekli kaygı envanteri el kitabı*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi. İstanbul, 1983.
25. Öner N. *Durumluk sürekli kaygı envanterinin türk toplumunda geçerliliği*. Doçentlik Tezi. Ankara, 1997: 1.
26. Öner N, Le Compte A. *Sürekli durumluk sürekli kaygı envanteri el kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 1998.
27. Öktem. Ö. *Anksiyetenin Öğrenmeye ve Hafızaya Etkisi*. İstanbul, 1981.
28. Özbekçi F. *Farklı spor dallarında yaşanan müsabaka stres düzeylerinin araştırılması*. M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1989.
29. Şahin NH, Batgün AD, Uğurtaş S. Kısa Semptom Envanteri (KSE): Ergenler İçin Kullanımının Geçerlik, Güvenirlik ve Faktör Yapısı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2002; 13 (2).
30. Yanlıç N, Karademir T, Çoban B. Oturarak Voleybol Oynayan Bedensel Engelli Sporcuların Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*. 2011; 13 (Ek sayı).
31. Yücel EO. *Taekwondocuların durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ve müsabakalardaki başarılarına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. G. Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara, 2003.